

LAIMA BAČKIENĖ, DALIA SIRGEDAITĖ

Projektas „Spalvink Vilnių“ – kūrybiškas skaitmeninio kultūros turinio panaudojimas

Lietuvos kultūros taryba jau antrus metus iš eilės remia Lietuvos dailės muziejaus (LDM) filialo Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninio ir LIMIS centro (LM ISC LIMIS) inicijuotą projektą „Spalvink Vilnių“. Jis buvo sumanytas siekiant atsiliiepti į Vilniaus miesto savivaldybės tarybos kvietimą ruošti paminti ypatingą datą – 2023-aisiais Vilniaus miestui sukaks 700 metų (1323 m. Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiške pirmą kartą buvo paminėtas Vilnius). Kartu šiuo projektu buvo siekiama atkreipti visuomenės dėmesį į skaitmeninio turinio, sukaupto Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje (www.limis.lt), panaudojimo galimybes ir pabandyti šiuolaikiškai, inovatyviai šį turinį pristatyti. Pakartotinis skaitmeninio kultūros paveldo panaudojimas yra ir vienas iš svarbiausių Lietuvos „Skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015–2020 m. programos“ principų.

Kad kultūros paveldu domėtusi ne vien muziejininkai, menotyrininkai, istorikai, bet ir kultūros, istorijos, meno mėgėjai, kiti interneto naršytojai, jis turi būti lengvai prieinamas ir pateikiamas patrauklia forma. 2018 m. LM ISC LIMIS darbuotojams kilo sumanymas išleisti spalvinimo knygą „Spalvink Vilnių: miesto įkūrimas“ bei sukurti to paties pavadinimo interaktyvų spalvinimo žaidimą-knygą pagal Lietuvos muziejuose saugomų suskaitmenintų eksponatų vaizdus (projekto vadovė, leidinio sudarytoja – Dalia Sirgedaitė, tekstų kūrėja, leidinio sudarytoja – Laima Bačkienė, dailininkė – Rūta Mozūraitė, programuotojas – Arnoldas Urbelis). Vienas iš svarbiausių projekto tikslų – per kūrybinę veiklą supažindinti vaikus ir suaugusiuosius su kultūros paveldu, sudominti juos skaitmeniniu turiniu, skatinti jį vaizduotę, kūrybišką asmeninį santykį su spalvinamais objektais. Siekta, kad kuo didesnis ratas žmonių galėtų sukurti produktą pasinaudoti: projekto

Sapusdintinė (tradicinė) spalvinimo knyga „Spalvink Vilnių: miesto įkūrimas“ (išleido Lietuvos dailės muziejus, 2018 m.).

Fot. Gintarė Grigėnaitė

rengėjai numatė galimybę nemokamai iš interneto atsisiųsti spalvinamus paveikslus arba spalvinti prisijungus naršykle prie LDM interneto svetainės adresu www.ldm.lt/spalvink-vilniu išmaniaisiais įrenginiais, asmeniniu kompiuteriu.

Reikšminiai žodžiai: muziejus, LIMIS, spalvinimas, skaitmeninimas, viešinimas, suskaitmeninto turinio panaudojimas, istorija.

Spalvinimo populiarumo augimas

Spalvinimas – tai laisvalaikio praleidimo būdas, kurį šiandien mėgsta ne tik vaikai, bet ir suaugusieji. Žiniasklaida teigia, kad prieš penkerius metus spalvinimas nepaprastai greitai išplito JAV, kur žmonės daug dirba ir nuolat ieško būdų, kaip efektyviau kovoti su stresu. Apie gerai psichologiją veikiančią spalvinimo veiklą jau yra pradėję kalbėti įvairių sričių specialistai – psichologai, gydytojai, pedagogai. Tikinama, kad spalvinimas atskleidžia žmogaus kūrybiškumą, atpalaiduoja smegenis, padeda atsikratyti neigiamų minčių ir streso, skatina giliau pažinti save, net palengvina fizinius skausmus. Spalvinimo naudą sveikatai jau XX a. pradžioje buvo pastebėjęs šveicarų psichiatras Karlas Gustavas Jungas (jis savo pacientams duodavęs spalvinti mandalas).

Spalvinimo veiklos populiarėja ir Lietuvoje. Per pastaruosius metus buvo išleista daugybė užsienio autorių spalvinimo knygų. Galime pasidžiaugti spalvinimo knygomis, kurios populiarina Lietuvos istoriją, kultūros paveldą (pvz.: leidyklos „Aukso žuvys“ serija „Mažųjų Lietuvos istorija“, „Baltų lankų“ išleista Marijos Puipaitės „Spalvinimo skrynia / Treasures of Lithuania“). Tai rodo, kad pedagogai, kultūros darbuotojai

vis labiau supranta, jog populiarai, šiuolaikiška forma yra efektyvus mokymosi, pažinimo būdas.

Spalvinimas ir kultūros paveldas

Įvairios pasaulio ir Lietuvos atminties institucijos vis intensyviau ieško būdų, kaip kūrybiškai panaudoti, aktualizuoti suskaitmeninto kultūros paveldo turinį. Vystantis technologijoms išradingas skaitmeninio turinio panaudojimas yra vienas geriausių būdų atkreipti įvairių visuomenės grupių dėmesį. 2016 m. Niujorko medicinos akademijos biblioteka socialiniuose tinkluose paskelbė savaitės trukmės spalvinimo festivalį *#ColorOurCollections* (*#NuspalvinkMūsųKolekcijas*), kurio tikslas – pateikti visuomenei suskaitmenintų, spalvinimui pritaikytų bibliotekos eksponatų vaizdus, kuriuos socialinių tinklų naršytojai gali nemokamai atsisiųsti, nuspalvinti, nufotografuoti ir, įkėlę į socialinių tinklų platformas, dalytis jais su kitais. Tokiu būdu kultūros institucija viešina savo kolekcijas, padaro jas prieinamas net ir tai visuomenės daliai, kurios atstovai galbūt nėra nuolatiniai bibliotekų ar muziejų lankytojai. Spalvinimo veikla besimėgaujantys internautai lavina savo kūrybiškumą, patiria geras emocijas ir susipažįsta su kultūros paveldu.

Netrukus prie šios akcijos prisijungė ir kitos institucijos: archyvai, kolegijos, meno galerijos, universitetai (pvz.: Vatikano biblioteka, ES skaitmeninė kultūros paveldo platforma „Europeana“, Kembridžo universiteto biblioteka ir daugelis kitų). Šis spalvinimo festivalis vyksta kiekvienais metais vasario pradžioje, daugiau informacijos apie jį galima rasti Niujorko medicinos akademijos bibliotekos interneto svetainėje adresu <http://library.nyam.org/colorourcollections/>. Smagu, kad tarp kitų žymių institucijų iš viso pasaulio galima pamatyti ir Lietuvos muziejų (Lietuvos dailės muziejaus, Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų) parengtas spalvinimo knygas.

Projektas „Spalvink Vilnių“ kviečia atrasti Lietuvos muziejų rinkinius

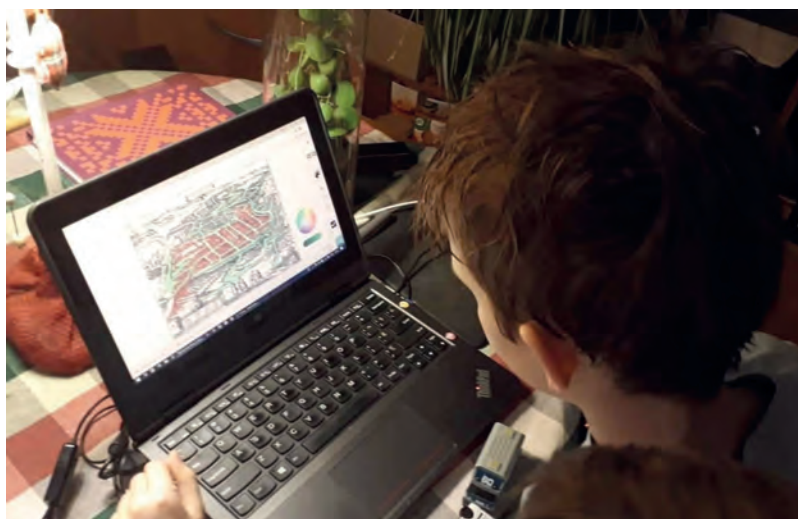
Projekto „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ įgyvendinimo metu buvo numatyta panaudojant LDM skaitmeninį turinį parengti dvi – tradicinę ir interaktyvią – spalvinimo knygas. Skaitmeninių vaizdų spalvinimo knygai paskolino Vytauto Didžiojo karo muziejus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Kernavės archeologinės vietovės muziejus, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai.

Visų pirma, iš daugybės Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje (LIMIS) www.limis.lt aprašytų tapybos, grafikos, archeologijos

Vaikai spalvina spausdintinę ir interaktyvią spalvinimo knygą, 2019 m.

Fot. Gintarė Grigėnaitė

darbų Vilniaus tema buvo atrinkta 11 vaizdų, kurie buvo susieti į vientisą pasakojimą apie Vilniaus įkūrimą pagal šias temas: „Kunigaikštis Gediminas“, „Gediminaičiai“, „Medžioklė“, „Gedimino sapnas“, „Gedimino pilis“, Vilniaus žemėlapis“, „Vilniaus miestas“, „Įvairių kultūrų miestas“, „Vilniaus upės“, „Vilniaus globėjas“. Pasakojimas buvo kuriamas remiantis istoriniais šaltiniais, skaitant Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiškus ir legendas apie Vilnių.

Nuo pat pradžių projekto rengėjai susidūrė su problema – kaip papasakoti istoriškai ir ikonografiškai pagrįstą pasakojimą apie sostinės įkūrimą, kai muziejų rinkiniuose nėra išlikusio nė vieno Vilniaus atvaizdo, sukurto iki XIV a. Vienas seniausių vaizdų yra Franco Hogenbergo

Vilniaus miesto planas, sukurtas 1581 metais. Būtent dėl to rengiant spalvinimo knygas istorijos faktai, legendinių pasakojimų liudijimai ir ikonografiniai vaizdai buvo dažnai susieti asociatyviu principu, pavyzdžiui: temai „Medžioklė“ kaip vienas iš papildomų vaizdų parinktas XIX a. nežinomo dailininko sukurtas „Stumbras“. Neretai projekto rengėjai pasiklioję menininkų fantazijos galia skrosti šimtmečius: temai „Gedimino pilis“ buvo atrinktas Mykolo Elvyro Andriolio grafikos darbas „Gedimino pilies statyba“, sukurtas 1882 m. Dailininkas negalėjo žinoti, kaip iš tiesų pilies statybos vyko, tačiau argi meno kūrinys neturi galios mus įtikinti, kad vyko būtent taip, kaip dailininko vaizduotė padiktavo. Galų gale, nei tradicinė, nei interaktyvi spalvinimo knyga ir nepretenduoja tapti istorinių žinių vadovėliu.

Nuostabių dailės kūrinių apie kunigaikštį Gediminą, Vilniaus istoriją, apylinkes, architektūrą sukūrė Adamas Boca, Mykolas Elvyras Andriolis, Juozapas Peška, Kazimieras Vilčinskis, Francas Hogenbergas, Ivanas Trutnevas, Juozapas Kamarauskas ir kt. Deja, daugelio įspūdingų šiuolaikinių menininkų darbų nebuvo galima panaudoti dėl autorių teisių galiojimo. Lietuvos integralioje muziejų informacinėje sistemoje pateiktus aukščiau minėtų autorių skaitmeninius vaizdus dailininkė Rūta Mozūraitė pritaikė spalvinimui pieštukais, akvarele tradicinei knygai ir sukūrė jų spalvinimo zonas interaktyviai knygai (buvo naudojamos programos *Adobe Illustrator CC*, *Adobe Photoshop*). Galima pasidžiaugti dailininkės iniciatyva išlaikyti kūrinio autoriaus liniją, pritaikant spalvinimui, kaip įmanoma mažiau ją iškraipyti, pateikti vartotojui kiek galima autentiškesnį nespaltotą kūrinio vaizdą. Be to, interaktyvios knygos spalvinimui dailininkė parinko subtilią pastelinę spalvų paletę, sukūrė animuotų detalių.

Tradicinė spalvinimo knyga gali būti naudojama edukaciniuose užsiėmimuose, istorijos ir dailės pamokose, neformalaus ugdymo veiklose, o ją PDF formatu iš Lietuvos dailės muziejaus interneto svetainės www.ldm.lt nemokamai gali atsisiųsti visi, mėgstantys spalvinti pieštukais ar kitomis įprastomis spalvinimo priemonėmis. Šalia kiekvieno spalvinimui skirto paveikslo atvaizduotas QR kodas, kurį išmaniuoju įrenginiu nuskaityę spalvintojai bus nukreipti į LIMIS portalą www.limis.lt, kur pateikiamas spalvinamo paveikslo originalas ir svarbiausia informacija apie kūrinio autorius, pavadinimas, sukūrimo data, kūrinio istorija ir kt. Tokiu būdu knygos naudotojai susipažįsta su LIMIS, jos duomenų bazėse kaupiamu kultūros paveldo skaitmeniniu turiniu; jis čia pat ranka pasiekiamas.

Edukacinio užsiėmimo, vykusio Kipro lietuvių bendruomenės mokyklėlėje 2019 m., akimirkos

Fotografas nežinomas

Interaktyvi spalvinimo knyga-žaidimas veikia Lietuvos dailės muziejaus interneto svetainėje www.ldm.lt. Spalvinti galima naudojantis ir planšetiniais kompiuteriais, ir išmaniaisiais telefonais. Programinę įrangą šiam žaidimui sukūrė LIMIS administratorius Arnoldas Urbelis. Projekto įgyvendinimo metu buvo numatyta, kad interaktyvi knyga žaidimo dalyviams pateiks netikėtumų: prieš spalvindami pasirinktą paveikslą jie bus maloniai nustebinti animuotomis detalėmis (pavyzdžiui, kunigaikštis Gediminas mirtelė akį, kalviai pamosuoja kūjais, per Nerį plaukia valtelė...). Žaidimo dalyviams taip pat pateikiama papildoma įdomi informacija, susijusi su spalvinamu objektu ir Vilniaus miesto istorija.

Projekto viešinimas ir panaudojimas

Projekto vykdytojai pagal galimybes stengiasi sukurtas spalvinimo knygas

viešinti. Informacija apie jas paskleista LDM administruojamose interneto svetainėse (www.ldm.lt, www.emuziejai.lt, www.muzejai.lt), taip pat muziejaus Facebook paskyroje. Spalvinimo knyga PDF formatu buvo pristatyta Niujorko medicinos akademijos bibliotekos organizuotame spalvinimo festivalyje *#ColorOurCollections*, kuris vyko 2019 m. vasario 4–8 dienomis. Ją taip pat buvo galima įsigyti 2019 m. LITEXPO parodų centre vykusioje Vilniaus knygų mugėje (ji platinta LDM stende). Dabar šias spalvinimo knygas galima nusipirkti visuose LDM padaliniuose, veikiančiuose Vilniuje, Palangoje ir Klaipėdoje, bei meno knygų knygyne internete (www.artbooks.lt).

Džiugina tai, kad 2019 m. vasario 2 d. Kipro lietuvių bendruomenės mokyklėlėje pamokų ciklo „Lietuvos istorija ir tautiniai simboliai“ metu vaikai buvo supažindinti su Vilniaus istorija ir spalvino A3 formato paveikslus iš knygelės „Spalvink Vilnių: miesto įkūrimas“. Šie paveikslai buvo nemokamai atsisiųsti iš LDM interneto svetainės www.ldm.lt. Vaikai susidomėję spalvino, vėliau pristatė savo kūrinis. Tai puikus pavyzdys, kaip galima skleisti žinią apie mūsų istoriją, paveldą ir kaip lengvai ji gali būti pasiekama bet kurioje pasaulio vietoje.

2019 m. balandžio 25 d. LM ISC LIMIS centre įvyko kultūros edukacijos savaitės „Menų dūzgės“ renginys – knygos ir interaktyvaus žaidimo „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ pristatymas. Renginyje dalyvavo mokytojai, edukatoriai ne tik iš Vilniaus, bet ir iš kitų Lietuvos miestų mokyklų. Dalyviai susipažino su suskaitmeninto paveldo panaudojimo galimybėmis, spalvinimo knygos „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ atsiradimo istorija. Norintys galėjo spalvinti Vilniaus vaizdus tradicinėmis spalvinimo priemonėmis arba interaktyviu būdu (naudodami asmeninius ar planšetinius kompiuterius bei išmaniuosius telefonus). Mokytojams taip pat buvo pristatyta LIMIS, kurioje pedagogai pamokoms gali rasti daug įvairios, naudingos vaizdinės medžiagos iš Lietuvos muziejų rinkinių.

Renginio metu dalyviai aktyviai įsitraukė į spalvinimo veiklas, pateikė naudingų pastabų ir pasiūlymų, kaip būtų galima panašaus pobūdžio leidinius papildyti, patobulinti. Pedagogų nuomone, ši spalvinimo knyga gali labai praversti istorijos ir literatūros pamokose kalbant apie Vilnių, kunigaikštį Gediminą ar analizuojant Balio Sruogos kūrinį „Sakmė apie Gediminą“.

2019 m. gegužės 3–4 d. Vilniuje vyko tradicinė tarptautinė kultūros paveldo pažinimo, tvarkybos ir technologijų paroda „Heritas“. Šis renginys kartą per metus pakviečia susiburti tuos, kas dirba kultūros

LDM filialo LM ISC LIMIS
Metodinio skyriaus vedėja
Dalia Sirgedaitė kultūros
edukacijos savaitės
„Menų dūzgės“ dalyviams
pristato projektą
„Spalvink Vilnių: miesto
įkūrimas“, 2019 m.

Fot. Gintarė Grigėnaitė

paveldo srityje ir tiesiog juo domisi, skatina bendradarbiauti, pažinti kultūros paveldą per edukacines programas ir kūrybinius užsiėmimus, pritaikytus ir vaikams, ir suaugusiesiems. „Heritas“ organizatoriai 2019 m. kataloge panaudojo keletą spalvinimui pritaikytų Vilniaus vaizdų iš spalvinimo knygos „Spalvink Vilnių: miesto įkūrimas“ (<http://heritas.lt/heritas-2019/>).

Apibendrinimas

Įvairioms pasaulio atminties institucijoms šiuo metu labai aktualu naujai, inovatyviai pateikti suskaitmeninto paveldo turinį, padaryti jį prieinamą, vartojamą kuo didesniai visuomenės narių skaičiui. Pakartotinis skaitmeninio kultūros paveldo panaudojimas yra ir vienas iš svarbiausių Lietuvos „Skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015–2020 m. programos“ principų. Tapybos, grafikos (netgi fotografijos) skaitmeninių vaizdų pritaikymas spalvinimui – tik viena iš galimybių. Projekto rengėjai tikisi, kad ir tradicinis spalvinimas, ir interaktyvus žaidimas ne tik suteiks malonių pojūčių, bet ir paskatins vaikus bei suaugusiuosius domėtis muziejuose sukauptomis kolekcijomis. Iki 2019 m. pabaigos numatyta išleisti antrą tradicinės spalvinimo knygos dalį „Spalvink Vilnių: miesto gyvenimas“ ir parengti interaktyvų žaidimą.

Šaltiniai

1. Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema, prieiga internete <http://www.limis.lt> (žiūrėta 2019-08-20).
2. Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo politika Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos interneto svetainėje, prieiga internete <http://lrkm.lrv.lt/veiklos-sritys/lietuvas-kulturos-paveldo-skaitmeninimo-politika> (žiūrėta 2019-08-20).

3. Interaktyvi spalvinimo knyga „Spalvink Vilnių. Miesto įkūrimas“ Lietuvos dailės muziejaus interneto svetainėje, prieiga internete <http://www.ldm.lt/spalvink-vilniu> (žiūrėta 2019-08-20).
4. Niujorko medicinos akademijos bibliotekos interneto svetainė, interneto prieiga <http://library.nyam.org/colorourcollections/> (žiūrėta 2019-08-20).

Project “Colour Vilnius” – A Creative Use of Digital Cultural Content

LAIMA BAČKIENĖ, DALIA SIRGEDAITĖ

For the second year in a row, Lithuanian Council for Culture has backed the project Colour Vilnius, initiated by the Lithuanian Centre for Museum Information Digitisation and LIMIS (hereinafter – LM ISC LIMIS). It was conceived as a response to the Vilnius Council invitation to begin preparations for commemorating an important date: in 2023, the city of Vilnius turns 700 years old (Vilnius was first mentioned in a 1323 letter by duke Gediminas). At the same time, the project was aimed at bringing public attention to the possibilities of using digital content available on the Lithuanian Museum Information System www.limis.lt, and was an attempt to present such content in an innovative, contemporary manner.

In order for the cultural heritage to be interesting not only to museologists and art theorists but also to art enthusiasts and regular people surfing the internet, it must be easily available and presented in an attractive manner. LM ISC LIMIS staff had the idea to publish a colouring book and create an interactive colouring game/book based on digitised images of museum pieces.

At the moment, various global cultural institutions find it particularly relevant to freshly and innovatively present digitised heritage content in order to make it available for the widest possible consumer audience. Adapting digital images of paintings, graphic art (and even photographs) for colouring is just one of such possibilities. The creators of the project hope that both traditional colouring books and the interactive game will not only offer pleasant experiences but also encourage children and adults to take an interest in the collections available at museums.